

نشرنی

محمد رضا آزاده فر

اتنوموزیکولوژی

رویکردهای مطالعاتی

مرکز موسیقی بتھوون شیراز

سرشناسه: آزاده‌فر، محمدرضا، ۱۳۴۸ - Azadefar, Mohammad Reza ● عنوان و نام پدیدآور:
اتنوموزیکولوژی: رویکردهای مطالعاتی / محمدرضا آزاده‌فر، ویراستار: الهام جمالی بویا ● مشخصات نشر: تهران، نشر نی، ۱۴۰۱
● نوبت چاپ: چاپ اول، ۱۴۰۱ ● مشخصات ظاهری: ۲۲۰ ص: مصور، جدول، نمودار ● شابک:
978-622-06-0428-0 ● وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا ● یادداشت: کتابنامه: ص. [۳۰۹] - ۳۱۹ ● عنوان دیگر:
رویکردهای مطالعاتی ● موضوع: موسیقی‌شناسی قومی ethnomusicology ● رده‌بندی کنگره: ML۳۷۹۸ ● رده‌بندی
دیویی: ۷۸۰/۸۹ ● شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۰۵۵۰۷

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

نشرنی

اتنوموزیکولوژی

رویکردهای مطالعاتی

محمدرضا آزاده‌فر

ویراستار: الهام جمالی بویا

صفحه‌آرا: اصغر قلی‌زاده

چاپ اول: تهران، ۱۴۰۱، ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: باختر ● چاپ و صحافی: غزال

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۶-۰۴۲۸-۰

نشانی: تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان رهی معیری، تقاطع خیابان فکوری، شماره ۲۰
کد پستی: ۱۴۱۳۷۱۷۳۷۱، تلفن دفتر نشر: ۸۸۰۲۱۲۱۴، تلفن واحد فروش: ۸۸۰۰۴۶۵۸-۹، نمابر: ۸۹۷۸۲۴۶۴
www.nashreney.com ● email: info@nashreney.com ● nashreney

© تمامی حقوق این اثر برای نشرنی محفوظ است. هرگونه استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن، کلاً و جزئاً، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست مطالب

۴۳.....	الف. ریشه‌ها و خاستگاه‌ها.....	۱۱.....	مقدمه.....
۴۳.....	ب. نقش‌ها و کارکردها.....		
۴۵.....	اتنوموزیکولوژی.....	۱۳.....	پیشگفتار.....
۵۳.....	فصل ۲: اتنوموزیکولوژی و موسیقی‌شناسی.....	۱۵.....	فصل ۱: سیر تطور اتنوموزیکولوژی.....
۵۳.....	مقدمه.....	۱۵.....	مقدمه.....
۵۳.....	موسیقی‌شناسی.....	۱۶.....	مردم‌شناسی موسیقی.....
۵۵.....	موسیقی‌شناسی به‌عنوان یک علم.....	۱۶.....	۱. مردم‌شناسی.....
۵۵.....	محور مباحث در موسیقی‌شناسی.....	۱۶.....	الف. مطالعات انسانی.....
۵۶.....	موسیقی‌شناسی بر اساس تقسیم‌بندی فریمری.....	۱۷.....	ب. فرهنگ.....
۵۶.....	موسیقی‌شناسی بر اساس تقسیم‌بندی فورکل.....	۱۷.....	پ. زندگی اجتماعی.....
۵۷.....	موسیقی‌شناسی بر اساس سایر مدل‌ها.....	۱۸.....	۲. مکتب‌های مردم‌شناسی.....
۵۷.....	شاخه‌های امروزی موسیقی‌شناسی.....	۱۹.....	۳. مردم‌شناسی موسیقی.....
۵۹.....	موسیقی‌شناسی کاربردی.....	۲۴.....	موسیقی‌شناسی تطبیقی.....
۶۱.....	فصل ۳: کار میدانی.....	۲۹.....	۱. طبقه‌بندی، خوشه‌بندی و طراحی نقشه.....
۶۱.....	مقدمه.....	۲۹.....	الف. واحد.....
۶۱.....	تعریف میدان تحقیق.....	۳۰.....	ب. نمونه.....
۶۲.....	انتخاب محل تحقیق.....	۳۲.....	پ. عناصر مورد مطالعه.....
۶۲.....	مراحل پروژه‌های میدانی.....	۳۳.....	ت. کتی‌سازی و فراهم‌آوردن قابلیت.....
۶۳.....	۱. مطالعه پس‌زمینه موضوع و آماده‌سازی‌های اولیه.....	۳۵.....	۲. تکامل فرهنگی موسیقی.....
۶۳.....	الف. توصیه‌های نخستین.....	۳۶.....	الف. تکامل و انتقال.....
۶۳.....	ب. آماده‌سازی پرسش‌ها.....	۳۸.....	ب. تغییر.....
۶۴.....	۲. تحقیق در محل.....	۳۹.....	پ. انتخاب.....
۶۴.....	الف. زندگی در محل.....	۴۰.....	۳. موسیقی و تاریخ بشر.....
۶۵.....	ب. موانع کار میدانی.....	۴۰.....	۴. خصوصیات عناصر همه‌گیر و جهانی موسیقی.....
۶۵.....	جلب اعتماد.....	۴۲.....	۵. تکامل زیستی موسیقی.....

۸۹.....	بازسازی و احیاء.....	۶۶.....	جنسیت.....
۹۱.....	بازآفرینی هویت‌های اجتماعی از دست‌رفته.....	۶۶.....	شرایط جغرافیایی و اقلیمی.....
۹۲.....	تبدیل سنت به میراث.....	۶۷.....	باورها و اعتقادات مذهبی.....
۹۵.....	فصل ۵: باستان‌موسیقی‌شناسی	۶۷.....	محدودیت‌های سیاسی.....
۹۵.....	مقدمه.....	۶۸.....	شیوه‌های گردآوری.....
۹۷.....	۱. مطالعه آثار، شمایل‌نگاری و طبقه‌بندی.....	۶۸.....	مصاحبه.....
۹۷.....	الف. مطالعه آثار.....	۶۸.....	مشارکت و مشاهده.....
۹۸.....	ب. شمایل‌نگاری.....	۶۹.....	فراگیری عملی نواختن، خواندن و رقص.....
۱۰۰.....	ج. طبقه‌بندی.....	۷۰.....	توصیه‌هایی برای ضبط صدا و تصویر.....
۱۰۱.....	سازها.....	۷۱.....	۳. آماده‌سازی مواد برای انتشار.....
۱۰۱.....	اشیاء چندمنظوره.....	۷۱.....	الف. مرور آثار ضبط‌شده و دسته‌بندی پیش از.....
۱۰۱.....	نقوش، کتیبه‌ها و بیکرها.....	۷۲.....	کپی‌رایت و اجازه انتشار.....
۱۰۲.....	۲. احیاء و بازسازی	۷۲.....	آوانگاری و تجزیه و تحلیل.....
۱۰۲.....	الف. احیاء و بازسازی سازها.....	۷۳.....	نگارش گزارش.....
۱۰۳.....	ب. احیاء و بازسازی نت‌نگاری‌ها.....	۷۴.....	بیان متکلف.....
۱۰۷.....	فصل ۶: نگاه از درون و نگاه از بیرون	۷۴.....	بیان ساده.....
۱۰۷.....	مقدمه.....	۷۴.....	شیوه‌های نشر نتایج کار میدانی.....
۱۰۸.....	مدل‌های هرم و سکه.....	۷۷.....	فصل ۴: آرشیو و بازسازی
۱۰۹.....	محدودیت‌های مشترک در کار محققان.....	۷۷.....	مقدمه.....
۱۱۱.....	تمایزات شیوه نگاه از درون و نگاه از بیرون.....	۷۷.....	آرشیو.....
۱۱۷.....	فصل ۷: موسیقی و زندگی اجتماعی	۷۸.....	جمع‌آوری.....
۱۱۷.....	مقدمه.....	۷۸.....	الف. کیفیت ضبط.....
۱۱۹.....	نسبت موسیقی و زندگی اجتماعی.....	۷۹.....	ب. مشخصه‌های تجهیزات صدا و کار با آن‌ها.....
۱۲۱.....	موسیقی و زندگی اجتماعی.....	۸۲.....	طبقه‌بندی.....
۱۲۳.....	موسیقی در زندگی اجتماعی.....	۸۶.....	حفاظت.....
۱۲۴.....	الف. بینش موسیقایی.....	۸۶.....	نکات ضروری در نگهداری واسطه‌های صوتی آنالوگ.....
۱۲۶.....	ب. رفتار موسیقایی.....	۸۶.....	الف. نکات عمومی.....
۱۲۷.....	پ. صدا.....	۸۷.....	ب. دستورالعمل نگهداری.....
		۸۷.....	بهره‌برداری.....
		۸۹.....	مشارکت.....

فهرست مطالب ۷

فصل ۱۱: موسیقی و بدن.....	۱۶۳	موسیقی به‌عنوان نمود زندگی اجتماعی.....	۱۲۸
مقدمه.....	۱۶۳	الف. شایستگی و صلاحیت.....	۱۳۱
ساختمان سازها و اندام انسانی و حیوانی.....	۱۶۴	ب. فرم.....	۱۳۱
تثبیت هویت مکان اجرا به‌وسیله بدن.....	۱۶۵	پ. اجرا.....	۱۳۲
نوازنده، ساز و حرکت بدن.....	۱۶۵	ت. محیط.....	۱۳۲
موسیقی و رقص.....	۱۶۷	ث. تئوری.....	۱۳۲
رویکردهای متنوع مطالعاتی موسیقی و بدن.....	۱۷۰	ج. ارزش‌ها و برابری‌ها.....	۱۳۳
رقص‌نگاری.....	۱۷۲		
الف. نمایش اندام‌ها و وضعیت بدن.....	۱۷۳	فصل ۸: موسیقی و هویت.....	۱۳۵
موسیقی و بدن در مطالعات روان‌شناسی.....	۱۸۲	مقدمه.....	۱۳۵
		هویت فردی، اجتماعی و ملی.....	۱۳۶
فصل ۱۲: موسیقی و جنسیت.....	۱۸۵	هویت در مطالعات اتوموزیکولوژی.....	۱۳۹
مقدمه.....	۱۸۵	چگونه موسیقی هویت‌ساز می‌شود؟.....	۱۴۰
رویکردهای متفاوت به موسیقی و جنسیت.....	۱۸۷		
جنسیت در مطالعات اتوموزیکولوژی.....	۱۸۷	فصل ۹: موسیقی و باورهای مذهبی و اعتقادی.....	۱۴۳
جنسیت در مطالعات موسیقی‌شناسی.....	۱۹۰	مقدمه.....	۱۴۳
جنسیت در مطالعات موسیقی مردم‌پسند.....	۱۹۱	آیا موسیقی به‌صورت خالص و مستقیم.....	۱۴۳
جنسیت در مطالعات روان‌شناسی موسیقی.....	۱۹۲	آیا اصواتی که به‌قصد فرایض مذهبی ادا می‌شود.....	۱۴۵
سخن پایان فصل.....	۱۹۴	موسیقی مذهبی یا موسیقی مقدس چگونه.....	۱۴۶
		کارکردهای موسیقی مذهبی.....	۱۴۸
فصل ۱۳: موسیقی و سیاست.....	۱۹۷		
مقدمه.....	۱۹۷	فصل ۱۰: موسیقی جادو و درمان.....	۱۵۱
تأثیر و تأثر موسیقی و سیاست.....	۱۹۹	مقدمه.....	۱۵۱
		شمن و شمنیزم.....	۱۵۱
فصل ۱۴: موسیقی و مهاجرت.....	۲۰۷	عوالم سه‌گانه از دیدگاه جادوگر.....	۱۵۴
مقدمه.....	۲۰۷	جادوی موسیقی، موسیقی جادو.....	۱۵۴
حوزه‌های مطالعاتی موسیقی و مهاجرت.....	۲۰۸	جادوی موسیقی.....	۱۵۴
موسیقی و زیست اجتماعی مهاجران.....	۲۱۰	موسیقی جادو.....	۱۵۵
فرهنگ‌پذیری.....	۲۱۲	ساز در دست جادوگر.....	۱۵۷
فرهنگ‌پذیری و ترکیب.....	۲۱۳	محتوای آوازهای جادوگران.....	۱۵۷
مهاجرت و گسترش فرهنگ موسیقایی.....	۲۱۴		
مهاجرت شنیداری.....	۲۱۶		

۲۵۵.....	مرور شیوه‌نامه آبراهام و هورن باستل	۲۱۹.....	فصل ۱۵: موسیقی و زبان
۲۵۵.....	۱. ضروریات آوانگاری	۲۱۹.....	مقدمه
۲۵۵.....	۲. زیرویمی	۲۲۰.....	خاستگاه موسیقی و زبان
۲۵۵.....	الف. خطوط حامل	۲۲۰.....	حوزه‌های مطالعاتی موسیقی و زبان
۲۵۶.....	ب. کلید	۲۲۱.....	موسیقی به‌عنوان زبان
۲۵۷.....	ج. انتقال و استفاده از علائم عرضی	۲۲۲.....	الف. تشابهات موسیقی و زبان
۲۵۷.....	د. علائم سرکلید	۲۲۲.....	ب. تفاوت‌های موسیقی و زبان
۲۵۸.....	ه. ابهام در زیرویمی	۲۲۵.....	زبان در موسیقی
۲۵۸.....	۳. شیوه اجرا و بیان موسیقایی	۲۲۸.....	موسیقی در زبان
۲۵۹.....	الف. عبارت‌بندی	۲۲۹.....	زبان درباره موسیقی
۲۵۹.....	ب. رنگ صوتی		
۲۶۰.....	۴. ملیزما	۲۳۳.....	فصل ۱۶: سازشناسی
۲۶۰.....	۵. دینامیک	۲۳۳.....	مقدمه
۲۶۱.....	۶. ریتم	۲۳۴.....	طبقه‌بندی سازها
۲۶۳.....	۷. تمپو	۲۳۴.....	طبقه‌بندی سازها در حوزه فرهنگی ایران
۲۶۴.....	۸. ساختار	۲۳۵.....	طبقه‌بندی سازها در فرهنگ چینی
۲۶۵.....	۹. دگرها	۲۳۶.....	طبقه‌بندی سازها در فرهنگ هندی
۲۶۵.....	۱۰. قطعات چندصدایی	۲۳۶.....	طبقه‌بندی سازها در اروپا
۲۶۵.....	۱۱. متن آواز	۲۳۷.....	طبقه‌بندی هورن باستل-زاکس
۲۶۶.....	۱۲. عنوان	۲۳۸.....	۱. خودصداها
۲۶۶.....	۱۳. دسته‌بندی قطعات آوانگاری شده	۲۳۹.....	۲. پوست‌صداها
۲۶۷.....	ویژگی‌های فردی در آوانگاری	۲۴۰.....	۳. زه‌صداها
۲۶۹.....	استراتژی مناسب برای آوانگاری	۲۴۰.....	۴. هواصداها
۲۷۲.....	آوانگاری با بهره‌گیری از ابزار نوین	۲۴۱.....	۵. برق‌صداها
		۲۴۱.....	۶. نرم‌افزارها
۲۷۳.....	فصل ۱۸: اتنوموزیکولوژی کاربردی	۲۴۱.....	محدودیت‌های نظام طبقه‌بندی هورن باستل-زاکس
۲۷۳.....	مقدمه		
۲۷۴.....	تعریف	۲۴۳.....	فصل ۱۷: آوانگاری
۲۷۵.....	شکل‌گیری اتنوموزیکولوژی کاربردی	۲۴۳.....	مقدمه
۲۷۶.....	اهداف اتنوموزیکولوژی کاربردی	۲۴۴.....	مرور تاریخی
۲۷۷.....	فعالیت‌های نوین در حوزه اتنوموزیکولوژی کاربردی	۲۵۰.....	پیدایش فونوگراف
		۲۵۱.....	شیوه‌های آوانگاری

فهرست مطالب ۹

۲۹۲.....	ث. باورهای اعتقادی و مذهبی.....	۲۷۹.....	فصل ۱۹: اتنوموزیکولوژی و فناوری.....
۲۹۴.....	ج. کارکردها و ملاحظات سیاسی.....	۲۷۹.....	مقدمه.....
۲۹۴.....	چ. موسیقی و جنسیت.....	۲۷۹.....	جمع آوری، ثبت و آرشیو.....
۲۹۵.....	ح. موسیقی و بدن.....	۲۸۱.....	آوانگاری و تجزیه و تحلیل.....
۲۹۶.....	خ. موسیقی و عناصر هویت بخش.....	۲۸۴.....	اشاعه فرهنگی و آموزش.....
۲۹۷.....	د. موسیقی و زبان محلی و زبان رسمی.....	۲۸۵.....	بازیابی و پردازش اطلاعات موسیقی.....
۲۹۹.....	ضمیمه ۲: طبقه بندی نژادها.....	۲۸۶.....	بهره برداری از ابزارهای کامپیوتری در مرحله اجرای.....
۳۰۳.....	ضمیمه ۳: دسته بندی گونه های موسیقی.....	۲۸۹.....	ضمیمه ۱: پرسش های نمونه در کار میدانی.....
۳۰۹.....	منابع و مآخذ.....	۲۸۹.....	الف. تعریف موسیقی و دسته بندی انواع موسیقی.....
		۲۹۰.....	ب. اصالت در موسیقی.....
		۲۹۱.....	پ. تاریخ قومی و موسیقایی.....
		۲۹۲.....	ت. دیدگاه اجتماعی در مورد موسیقی دان و شنونده.....

مردم‌شناسی موسیقی

۱. مردم‌شناسی

پیش از ورود به سیر تاریخی مردم‌شناسی موسیقی، ضروری است در ابتدا مرور کوتاهی در مورد مردم‌شناسی به‌عنوان یکی از شاخه‌های اصلی مطالعاتی علوم انسانی و جنبه‌های مطالعاتی آن داشته باشیم. مردم‌شناسی یا انسان‌شناسی را شاید بتوان یکی از قدیمی‌ترین علوم برشمرد. ارائه تعریف، یا محدودکردن حوزه مردم‌شناسی بسیار مشکل است. شاید ساده‌ترین و درعین حال منطقی‌ترین تعریف این باشد که بگوییم، «مردم‌شناسی عبارت است از مطالعه مردم». اما مشکل چنین تعریفی این است که انسان و زیست آن جنبه‌هایی دارد که به‌طور سنتی خارج از دایره این رشته قلمداد می‌شود؛ مثلاً انسان بدن دارد و این بدن بیمار می‌شود. شناخت بیماری و درمان آن در جوامع مدرن کار پزشک محسوب می‌شود نه مردم‌شناس؛ یا شناخت روان او مربوط می‌شود به روان‌شناس. بنابراین، می‌توان این تعریف را با آوردن برخی جنبه‌های مطالعاتی کامل‌تر کرد: «مردم‌شناسی عبارت است از مطالعه مردم، در بستر تاریخی، رفتاری، محیطی، ارتباطاتی، اجتماعی و فرهنگی آن‌ها.» بر این اساس سه محور اصلی در این تعریف دیده می‌شود: زیستی، فرهنگی و اجتماعی. در *دانشنامه مردم‌شناسی*^۱ سه حوزه اصلی برای این رشته معرفی شده است که عبارت‌اند از: مطالعات انسانی، فرهنگ و زندگی اجتماعی.

ساده‌ترین تعریف از مردم‌شناسی: مردم‌شناسی عبارت است از «مطالعه مردم». اما مشکل این است که زندگی انسان جنبه‌های مختلف و متنوعی دارد که ما را وارد حوزه‌هایی مانند روان‌شناسی و غیره نیز می‌کند.

سه حوزه اصلی مردم‌شناسی عبارت‌اند از:
 ۱. مطالعات انسانی
 ۲. فرهنگ
 ۳. زندگی اجتماعی

الف. مطالعات انسانی

در مطالعات انسانی از شاخه مردم‌شناسی تمرکز بر چگونگی شکل‌گیری نسل‌های مختلف انسان هوشمند روی کره زمین و سازگاری آن‌ها با محیط و تغییرات اقلیمی از یک سو و تأثیر انسان بر محیط از سوی دیگر است. مطالعات انسانی شاخه‌های بسیار متنوعی دارد. این مباحث از ویژگی‌های زیستی انسان به‌عنوان یک جاندار از رده پستانداران شروع می‌شود و تا انسان هوشمند و متمدن ادامه می‌یابد. در ادامه، شماری از مهم‌ترین شاخه‌های مطالعاتی این حوزه برشمرده می‌شود:

- مطالعات زیستی انسان به‌عنوان یک جاندار از رده پستانداران
- خاستگاه و تکامل زبان
- ابزارسازی و رفتارهای انسان ابزارساز
- سیر تحول جمع‌آوری و مهیاسازی غذا از انسان شکارچی تا انسان دام‌پرور و کشاورز و تغییرات رژیم غذایی انسان
- ترکیب و پراکندگی جمعیت و نژادها و پیامدهای آن‌ها
- بیماری‌ها و مخاطرات نسل بشر

1. *Companion Encyclopedia of Anthropology*, Edited by Tim Ingold (1994).

از میان زیرشاخه‌های متعدد مردم‌شناسی آنچه بیش از همه در مطالعات اتنوموزیکولوژی تأثیر داشت، و این رشته نام خود را نیز وام‌دار آن است، قوم‌شناسی است. قوم‌شناسی به‌عنوان مطالعه و تجزیه و تحلیل ویژگی‌های فرهنگی گروه مشخصی از مردم با روش‌شناسی رشدیافته در حوزه مردم‌شناسی اطلاق می‌شود. قوم‌نگاری با این معنا از حدود سال‌های ۱۸۰۰ به‌صورت رسمی آغاز گردید. شاید یکی از اولین کسانی که در این مورد مطلب نوشت ژوزف-ماری دژراندو^۱ بود که اثری با عنوان *ملاحظات بر روش‌های مطالعه مردم بدوی*^۲ را به سال ۱۸۰۰ در پاریس منتشر کرد. در نیمه دوم قرن نوزدهم مطالعات قوم‌نگارانه تحت تأثیر مؤلفه استعمارگری در مناطق مستعمره، گسترش پیدا کرد. در سال ۱۸۹۸ چند مردم‌شناس از دانشگاه کیمبریج به تنگه تورس اعزام شدند که در میان آن‌ها یک موسیقی‌دان به نام چارلز ساموئل مایرز^۳ (۱۸۷۳-۱۹۴۶) بود. محصول کار میدانی مایرز در این گروه قوم‌شناس، ضبط موسیقی مردم مورد مطالعه روی سیلندرهای مومی^۴ و تحلیل ریتم آن‌ها بود. این کار می‌تواند در شمار اولین آثار جمع‌آوری شده به شیوه مردم‌شناسی موسیقی امروزی به حساب آید.

اصطلاح قوم‌نگاری موسیقایی به‌وسیله ژولین تیرسوت^۵ (۱۸۵۷-۱۹۳۶) در اولین مجموعه از یادداشت‌های وی در سال ۱۹۰۰ به‌کار گرفته شد یادداشت‌های وی در روزنامه فرانسوی *منسترال* منتشر شد و از آن در بیان و درک حیات موسیقایی فرهنگ اقوام غیراروپایی استفاده شد. در این آثار، ژولین تیرسوت اساس مطالعه را بر پایه موسیقی «غیراروپایی» قرار داد؛ چیزی که وی به موسیقی «دیگران» از آن تعبیر کرد (Cimardi, 2014: 413).

در نیمه دوم قرن بیستم در مطالعات مردم‌شناسی، ضرورت فاصله‌گرفتن از مشغولیت‌های گذشته قوم‌نگاری در مستعمرات و رهاشدن از اصول تکامل‌گرایان و الگوهای تطبیقی احساس شد. امروزه رویکرد قوم‌نگاری، طیف گسترده‌تری از ویژگی‌های فرهنگی اجتماعی را شامل می‌شود و از نظر جغرافیای انسانی جوامع غربی را نیز دربرمی‌گیرد.

۲. مکتب‌های مردم‌شناسی

مکتب‌های مردم‌شناسی را می‌توان با شیوه‌های مختلفی دسته‌بندی کرد. یکی از این طبقه‌بندی‌ها بر اساس جغرافیایی است که متفکران در آن زیست می‌کنند و مشتمل است بر مکتب فرانسه، مکتب آمریکا و مکتب بریتانیا.

1. Joseph-Marie Degerando
2. *Considérations sur les diverses méthodes à suivre dans l'observation des peuples sauvages*
3. Charles Samuel Myers
۴. سیلندرهای مومی از اولین ابزارهای ثبت امواج صوتی هستند که پیش از فونوگراف از آن‌ها برای ضبط و پخش صدا استفاده می‌شد.
5. Julien Tiersot

تصویر ۱-۱) ژوزف‌ماری دژراندو از پیشگامان قوم‌نگاری (عکس: <https://fineartamerica.com>)

تصویر ۲-۱) چارلز ساموئل مایرز موسیقی‌شناس و پزشک که همراه گروه مردم‌شناسی دانشگاه کیمبریج در سال ۱۸۹۸ برای جمع‌آوری موسیقی قومی به تنگه تورس رفت (عکس: snipview.com)

تصویر ۳-۱) ژولین تیرسوت موسیقی‌دان فرانسوی که اولین بار اصطلاح قوم‌نگاری موسیقایی را در سال ۱۹۰۰ به‌کار برد (عکس: روی جلد مجله *The Musician Magazine*، دوره ششم، شماره ۵)

سیر تطور اتنوموزیکولوژی ۱۹

سه چهره اصلی مکتب مردم‌شناسی فرانسوی امیل دورکیم، مارسل موس و لوسین لوی-برول هستند.

از مکتب امریکا با عنوان «مردم‌شناسی فرهنگی» یاد می‌شود و مهم‌ترین چهره این مکتب فرانتس بوآس است.

از مکتب بریتانیا با عنوان «مردم‌شناسی اجتماعی» یاد می‌شود و مهم‌ترین چهره‌های این مکتب ادوارد تایلور، جیمز جورج فریزر و مالینوفسکی هستند.

تصویر ۱-۴) آلن مریام (۱۹۲۳-۱۹۸۰) مردم‌شناس فرهنگی و اتنوموزیکولوژیست امریکایی (عکس: مجموعه اسناد سمپوزیوم، ۱۹۶۳، تکنیک‌ها و مندهای اتنوموزیکولوژی دانشگاه واشنگتن)

مکتب مردم‌شناسی فرانسوی با نام اندیشمندانی مانند امیل دورکیم^۱، مارسل موس^۲ و لوسین لوی-برول^۳ پیوند خورده است. هر سه این اندیشمندان هم‌زمان در حوزه‌های جامعه‌شناسی نیز صاحب‌نظر هستند. مکتب مردم‌شناسی فرانسه بیشتر تحت تأثیر تئیه‌های فلسفی به‌ویژه فلسفه آگوست کنت^۴ است.

مکتب امریکایی بیشتر بر موضوع فرهنگ تمرکز دارد. این امر سبب شد مکتب امریکا را «مردم‌شناسی فرهنگی» لقب دهند. از مهم‌ترین شخصیت‌های اثرگذار در مردم‌شناسی فرهنگی، که به آن مردم‌شناسی مدرن امریکا نیز گفته می‌شود، فرانتس بوآس^۵ است. او این شاخه علمی را به سال ۱۸۹۶ در دانشگاه کلمبیا پایه‌گذاری کرد. یکی از کارهای بزرگی که بوآس انجام داد به نمایش درآوردن نقایص مدل «تکامل فرهنگی»^۶ بود. او معتقد بود دانش ما از فرهنگ‌های مختلف آن‌قدر ناقص و برپایه یافته‌های غیرسیستماتیک است که اجازه ارائه هرگونه مدلی را که سعی در عمومی‌سازی جنبه‌های فرهنگی انسان دارد به ما نمی‌دهد.

مکتب مردم‌شناسی بریتانیا برخلاف مکتب امریکا، تمرکز خود را بر بنیان «جامعه» و تکرار آن گذاشت به همین دلیل این مکتب با نام «مردم‌شناسی اجتماعی»^۷ شناخته شد. برعکس مردم‌شناسی فرهنگی که در امریکا توسعه یافته بود و بیشتر به حیات فرهنگی و عناصر شکل‌دهنده آن مانند روایات، آداب و رسوم، و نشانه‌شناسی رفتار می‌پرداخت، مردم‌شناسی اجتماعی سعی در مطالعه عناصر فرهنگی در بستر تاریخی و اجتماعی آن‌ها پیچیدگی‌های آن داشت. ادوارد تایلور^۸ و جیمز جورج فریزر^۹ و در دوره بعدی مالینوفسکی^{۱۰} مهم‌ترین چهره‌های مکتب مردم‌شناسی اجتماعی هستند.

۳. مردم‌شناسی موسیقی

تألیف ترکیب «مردم‌شناسی موسیقی» بیش از همه، یادآور نام کتاب آلن مریام با عنوان مردم‌شناسی موسیقی^{۱۱} باشد. او در مقدمه این کتاب، هدف مردم‌شناسی موسیقی را «مطالعه موسیقی به‌عنوان رفتاری انسانی» معرفی می‌کند (Merriam, 1964: viii). برای این‌گونه پژوهش‌ها، حضور و اشتغال شخصی موسیقی‌شناس قومی در محل، برای مطالعه طیف گسترده‌ای از جریان‌های پویای موسیقی و مسائلی که به موسیقی و رفتارهای انسانی مربوط می‌باشد، ضروری است. این نگاه در دو مفهوم بررسی «مناسبات و ارتباطات درون فرهنگی» و «روش کار میدانی» با رشته مردم‌شناسی اشتراک دارد.

1. David Émile Durkheim	2. Marcel Mauss
3. Lucien Lévy-Bruhl	4. Auguste Comte
5. Franz Boas	6. Cultural Evolution
7. Social Anthropology or Anthroposociology	
8. Edward Burnett Tylor	9. James George Frazer
10. Bronislaw Malinowski	11. The Anthropology of Music

مک‌آلستر می‌گوید: «موسیقی در اصل مسئله ارزش‌های انسانی است، نه نُت‌ها» و گورالی کینث اتنوموزیکولوژی را ساحتی می‌داند که مطالعه «موسیقی به‌عنوان صدا» را به مطالعه «انسان موسیقی‌ساز» رشد می‌دهد. گیلبرت چیس معتقد است تاریخ موسیقی گفت‌وگو با مردگان است، اما اتنوموزیکولوژی گفت‌وگو با زندگان. کتاب حاضر موسیقی را چنین تعریف می‌کند: «موسیقی رخداده ضابطه‌مند اصوات در بستر زمان بر اساس هنجارهای زیبایی‌شناختی قومی در دوره تاریخی معین است؛ شاید هنجارهای زیبایی‌شناختی اقوام همسایه با هنجارهای زیبایی‌شناختی من متفاوت باشد، و دور از انتظار نیست که هنجارهای زیبایی‌شناختی قوم من فردا دیگرگون شود. همواره آنچه در یک آواز یا نغمه انسانی وجود دارد بیش از مجموعه سازمان‌یافته اصوات است و این «بیش» بسیار شگفت‌انگیز است. پیچیدگی باورهای انسان و روابط شگفت‌آور او با خود و دیگری، چنان رمزآلود است که تنها در بستر پدیده‌ای به شگفتی موسیقی امکان بروز می‌یابد. ما به دنبال سرنخ‌هایی برای کشف راز انسان هستیم و شاید هیچ چیزی مانند موسیقی نتواند این سرنخ‌ها را به دست ما بدهد. در این مسیر دشوار، اما، ما یک موهبت اصلی داریم که به آن می‌بالیم؛ ما خود انسان هستیم و این کمک بزرگی به مکاشفات ما می‌کند. ما خود شگفتی‌های انسانی مانند شوریدگی، وجد، خلسه، اغواگری، ترس، آرزوی جاودانگی و از همه بالاتر عشق را، که راز بسیاری از نغمه‌پردازان هاست، تجربه می‌کنیم. ما «انسان موسیقی‌شناسان» هر بار که به ساحت رشته خود می‌اندیشیم باز هم به‌سان کودکی که بزرگ‌ترین حقیقت هستی را مکاشفه کرده است، با تمام وجودمان سرشار از شغف می‌شویم و این مهم نیست که قبلاً چند بار به این صورت هیجان‌زده شده باشیم.

طرح‌کننده: پرویز شایانی

ISBN 978-622-06-0428-0

9 78 6220 604280

مرکز موسیقی بتهوون شیراز